

БОШҚАРУВДА КОМПЕТЕНТЛИК ВА УНГА ҚЎЙИЛАДИГАН ИЖТИМОЙ- ПСИХОЛОГИК ТАЛАБЛАР

Умарова Навбахор Шокировна

Психология фанлар доктори, дотсент

Алимова Мохидил Зафар қизи

Низомий номидаги Тошкент давлат университети 1-босқич талабаси

Аннотация: Мақолада замонавий раҳбар шахси компетентлигига тўхталиб, ушбу жиҳатнинг ижтимоий-психологик масалалари очиб берилган. Хусусан раҳбарнинг иродавий жиҳатлари ва унинг бошқарув фаолиятидаги ўрнига алоҳида тўхталиб ўтилган. Раҳбар шахси баркамоллиги, қатъий характери, миллий қиёфасидан ташқари, бир қатор қобилиятларга эга бўлишини тақозо этади. Бу эса ўз навбатида раҳбарнинг обрў қозонишига пухта негиз ҳозирлайди, лавозимнинг кейинги босқичлари учун имкон яратади, истиқбол режаларини рўёбга чиқаради. Раҳбар шахси қуйидаги қобилиятларни тақозо этади: ташкилотчилик қобилияти, раҳбар бозор иқтисодиёти даврида ўта уддабурон, ишбилармон, муаассаса-корхонанинг олдида турган вазифаларни мақсадга мувофиқ, собитқадамлик билан бажариши лозим. Бунда ишлаб чиқаришни молиявий-иқтисодий масалаларини тўғри ва оқилона ташкил этиш; янги ғоялар, технологиялар, че эл тажрибаларини маҳаллий шароитга мослаштирган ҳолда амалиётга тадбиқ этиш; фавқулотдаги ишлаб чиқариш муаммосини тезкорлик билан ҳал қила билиш; ўрни келганда ўринбосарлар, ёрдамчи ва ходимларнинг индивидуал психологик хусусиятларини инобатга олган ҳолда рағбатлантириш, жазолаш, танбеҳ бериш, эътироз билдириш, реал ваъдалар бериш орқали мурасага келтириш; тобе инсонларнинг хусусиятларини эътиборга олган ҳолда фаолиятларини ташкил қилишга одатланиш; ишни рационал тақсимлаш; корхона истиқболи ва ходимлар ижтимоий ҳимояси учун

хамшиша қайғуриш, ғамхўрлик қилиш. Ирода шахс фаоллигининг шаклидир: Ирода - бу кишининг олдига қўйилган мақсадларга еришишда қийинчиликларни енгиб ўтишга қаратилган фаолияти ва хулқ атворини онгли равишда ташкил қилиши ва ўз ўзини бошқариш демакдир. Ирода - бу шахс фаоллигининг алоҳида шакли, унинг хулқ-атворини ташкил етишнинг у томонидан қо"йилган мақсад билан белгиланадиган алоҳида туридир. Ирода ўзаро боғлиқлиги билан иккита вазифанинг - ундовчи ва тормозлаш вазифасини бажаради. Ундовчи вазифа кишининг фаоллиги билан таминлайди. Ироданинг ундовчи вазифаси билан унинг тормозлаш вазифаси фаолликнинг ёқимсиз кўринишларни жиловлашда намоён бўлади. Ирода ва таваккал кишининг таваккалчилик шароитидаги хатти-ҳаракати ироданинг характерли кўринишларидан бири сифатида намоён бўлади. Таваккалчилик - бу субъект учун унинг чеки номалум ва муваффақиятсизликка дуч келганда мумкин бўладиган ноқулай оқибатлар ҳақидаги тахминлар мавжудлиги шароитидаги фаолиятнинг характеристикасидир. Иродада мотивлар ва эҳтиёжлар асосий рол ўйнайди. Интилиш-ҳали дифференциялашмаган, етарли даражада англанилмаган эҳтиёждан иборат фаолият мотивидир. Истак- фаолиятнинг мотиви сифатида эҳтиёжнинг етарли даражада тушуниб етилганлиги билан характ ерланади. Бунда фақат эҳтиёж объекти емас балки уни қондиришнинг мумкин бўлган йўллари ҳам тушуниб етилади. Иродавий зўр бериш. Иродавий актнинг енг муҳим бўғинлари -қарор қабул қилиш ва уни ижро етиш кўпинча алоҳида ҳиссий ҳолатнинг иродавий зўр бериш сифатида тавсифланадиган ҳолатни келиб чиқишига сабаб бўлади. Кишининг иродавий фазилатлари ва уларнинг шакллантиришда, индивидуал хусусиятларда унинг кучи ва кучсизлиги индивидуал хусусиятларининг спектрини қайд қилади. Кучли иродага ега бўлган кишилар қўйилган мақсадларга еришиш йўлларида учрайдиган қийинчиликларни бартараф ета оладилар. Айни чоғда қатъийлик мардлик, жасурлик чидамлилик каби иродавий фазилатларни намоён қилади. Ироданинг

ахлоқий тарбияланганлиги, агар ҳал қилувчи бўлмаса ҳам муҳим аҳамиятга егадир. Иродани мустақил тарбиялаш усуллари жуда ҳам ҳар хил бўлиши мумкин экан, лекин уларнинг ҳаммаси қуйидаги шартларга амал қилишни ўз ичига олади:

- Иродани тарбилашни нисбатан арзимас қийинчиликларни бартараф етишни одат қилишдан бошлаш керак. Олдинги унчалик катта бўлмаган қийинчиликни, вақт о"тиши билан анча катта қийинчиликларни мунтазам равишда енгиб бориб, киши ўзининг иродасини машқ қилдиради ва чиниқтиради.

- Қийинчиликларни ва тўсиқларни бартараф етиш маълум мақсадларга еришиш учун амалга оширилади.

- Қабул қилинган қарор бажарилиши шарт: Қабул қилинган қарорнинг бажарилиши яна ва яна кечиктирилаверса, кишининг иродаси издан чиқади. Қабул қилинган қарорларнинг мунтазам равишда бажарилмаслиги киши иродасини интизомсиз қилиб қўяди.

- Агар киши узоққа мўлжалланган мақсадни олдига қўйган оқибатда узоқ истиқболни назарда тутиши лозим. Иродаси бўш одамлар ўз ишларини ташкил қила олмайдилар.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Mirziyoev Sh.M. "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har-bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak". O'z.R Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan

2. Вахрушев В. Принципы японского управления. 1.; FOZB. ; 1992

3. Джуель Л. Индивидуально-органическая психология."Питер".2001

4. Корнеги Дейл. Как завоевать и оказывать влияние на людей.-М. Прогресс, 1990.-712с

5. Ғозиев Э.Ғ. Тошимов Р. Бошқарув психологияси.Т.2001.